የሰ/መ/ቁ.110680

ጥቅምት 30 ቀን 2009 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

ተፈሪ ገብሩ

አብዬ ካሣሁን

እትመት አሰፋ

አመልካች፡-ወ/ሮ ጽጌረዳ በቀለ

ተጠሪ፡-ወ/ሮ ፍቅርተ በቀለ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ውርስን የሚመለከት ክርክር ሲሆን የተጀመረውም የሟች አቶ በቀለ ካሣ ውርስ ይጣራልኝ ሲሉ የአሁኗ አመልካች በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ባቀረቡት አቤቱታ ነው፡፡የአሁኗ ተጠሪም በጉዳዩ በጣልቃ ገብነት ተከራክረዋል፡፡ግራ ቀኙ ከተለያዩ እናቶች የተወለዱ የአንድ አባት ልጆች መሆናቸውን መዝገቡ ያመለክታል፡፡

ፍርድ ቤቱም በጣልቃ ገቧ አቤቱታ ላይ የአመልካቿን አስተያየት ከተቀበለ በኃላ ጉዳዩን ወደ ውርስ አጣሪ የመራው ሲሆን አጣሪዋም ውርሱን ካጣሩ በኃላ አከራካሪ ሆኖ የቀረበውን በጉለሌ ክፍለ ከተማ በወረዳ 3 የሚገኝ በቤት ቁጥር 460 የሚታወቀውን ቤት ሟች አቶ በቀለ ካሣ ግማሹ የጣልቃ ገቧ እናት የወ/ሮ በቀለች ጎሽሜ ሆኖ ግማሹ ግን የእርሳቸው መሆኑን ገልጸው የራሳቸውን ድርሻ በ19/11/1997 ዓ.ም. በአዋዋይ ፊት በተደረገ የድርሻ መልቀቅ ውል ለጣልቃ ገቧ እንደለቀቁ ከቀረቡት ማስረጃዎች አጣሪዋ መገንዘብ መቻላቸውን፣ይሁን እንጂ የቤቱን አጋማሽ ከእናታቸው በውርስ ያገኙት ሆኖ ቀሪው ግማሽ ደግሞ በሟች አባታቸው በተደረገላቸው የድርሻ መልቀቅ ውል መሰረት የቤቱን ስመ ሀብት ወደ ራሳቸው አዛውረው እየተጠቀሙበት እንደሚገኙ በአንድ በኩል የአሁኗ ተጠሪ መከራከራቸውን፣በሌላ በኩል ደግሞ አመልካች የድርሻ መልቀቅ ውሉ ተደረገ የተባለው አመልካችን ሆነ ብሎ ከውርስ ለመንቀል በመሆኑ ተቀባይነት እንደሌለው እና ሟች የድርሻ መልቀቅ ውሉን አደረጉ ከተባለ በኃላም ቤቱን በስማቸው አድርገው

ሲጠቀሙበት እንደቆዩ በመግለጽ የድርሻ መልቀቅ ውሉ ተቀባይነት ሊኖረው እንደማይገባ መከራከራቸውን ገልጸው በጉዳዩ ላይ ፍርድ እንዲያርፍበት በሚል፣ እንዲሁም ከቤቱ ኪራይ የተገኘው ገንዘብ የውርስ ሀብት ነው የሚል እና ሌሎችም ፍሬ ነገሮች የተገለጹበትን በ18/09/2005 ዓ.ም. የተዘጋጀ ሪፖርት አቅርበዋል፡፡

ፍርድ ቤቱም በሪፖርቱ ላይ የግራ ቀኙን አስተያየት ተቀብሎ ጉዳዩን ከመረመረ በኃላ የቤቱ አጋማሽ በእናታቸው በኩል ለተጠሪዋ በውርስ የተላለፈ ሆኖ ቀሪውን ግማሽ ደግሞ ሟች በድርሻ መልቀቅ ውሉ መሰረት ለተጠሪዋ ማስተላለፋቸው የተረጋገጠ በመሆኑ ቤቱ የውርስ ሀብት አካል አይደለም፣ቤቱ የውርስ ሀብት አይደለም ከተባለ ደግሞ ከቤቱ የተገኘው የኪራይ ገንዘብም የውርስ ሀብት ሊሆን ስለማይችል አጣሪዋ ከዚሁ ቤት የተገኘው የኪራይ ገንዘብ የውርስ ሀብት ነው በማለት ሪፖርት ማቅረባቸው ተቀባይነት የሌለው መሆኑን ገልጾ ሪፖርቱን በዚህ አግባብ በማሻሻል በመዝገብ ቁጥር 40838 በ29/09/2006 ዓ.ም. ውሳኔ የሰጠ መሆኑን የመዝገቡ ግልባጭ ያመለክታል፡፡

አመልካቿ አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡት የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኙን በመዝገብ ቁጥር 154581 በ06/04/2007 ዓ.ም. ዘግቶ በማሰናበቱ ሲሆን የሰበር አቤቱታው ተመሮምሮ በዚህ ጉዳይ አከራካሪው ቤት የውርስ ሀብት ሳይሆን የተጠሪዋ የግል ሀብት ነው በሚል በስር ፍርድ ቤቶች ተሰጠውን ውሳኔ አግባብነት ሟች በ19/11/1997 ዓ.ም. ለተጠሪ ጥቅም አድርገውት የነበረውን ስጦታ በ26/12/1997 ዓ.ም. ባደረጉት ኑዛዜ የተኩት እና ኑዛዜው ደግሞ አመልካችን ከውርስ የነቀለ ነው ተብሎ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 88358 በ30/11/2007 ዓ.ም. ከተሰጠው ገዥ ውሳኔ አንጻር ተጠሪዋ ባሉበት ለማጣራት ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል፡፡የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ ከተያዘው ነጥብ አንጻር መርምረናል፡፡

በዚህም መሰረት የአንድ ሰው መብትና ግዴታ ለተወላጆቹ በውርስ ሊተላለፍ የሚችለው በሟቹ ሞት ምክንያት የሚቋረጡ ካልሆነ በቀር ሟቹ በሞተበት ቀን የነበሩት መብቶችና ግዴታዎች ስለመሆናቸው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 826 (2) ድንጋጌ ይዘት ያመለክታል፡፡በተያዘው ጉዳይ ሟች የአከራካሪው ቤት አጋማሽ ድርሻ የሟች ባለቤታቸው ማለትም የአሁኗ ተጠሪ እናት መሆኑን በማረጋገጥ በቤቱ ላይ ያላቸውን ግማሽ ድርሻ በ19/11/1997 ዓ.ም. በአዋዋይ ፊት በተደረገ የድርሻ መልቀቅ ውል ለአሁኗ ተጠሪ ያስተላለፉ ስለመሆኑ እና በሞት የተለዩትም በ28/08/2004 ዓ.ም. ስለመሆኑ በአመልካቿም ያልተካደ እና በክርክሩም የተረጋገጠ ፍሬ ነገር

ነው።ሟች በአከራካሪው ቤት ላይ የነበራቸውን ግማሽ ድርሻ አስቀድመው በ1997 ዓ.ም. ለተጠሪዋ በውል ማስተላለፋቸው ከተረጋገጠ ደግሞ ይህ ቤት በሞቱበት 2004 ዓ.ም. የእርሳቸው ንብረት ነበር ሊባል የሚችልበት የሕግ አግባብ የለም።

አመልካቿ አጥብቀው የሚከራከሩት ሟች አድርገውት የነበረው የድርሻ መልቀቅ ውል ከአንድ ወር በኃላ አካባቢ በ26/12/1997 ዓ.ም. በተደረገ ኑዛዜ የተተካ በመሆኑ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 900 እና 901 ድንጋጌዎች መሰረት የድርሻ መልቀቅ ውሉ ውጤት እንደሌለው መቆጠር አለበት በማለት መሆኑን የሰበር አቤቱታቸው ይዘት ያመለክታል።በቁጥር 900 የተመለከተው ድንጋጌ በኑዛዜ የተሰጠን ነገር በሙሉ ወይም በከፊል ተናዛዡ ፈቅዶ ለሌላ ሰው ያስተላለፈ በሆነ ጊዜ አስቀድሞ ተደርጎ የነበረው ኑዛዜ ፈራሽ እንደሚሆን የሚደነግግ ሲሆን በቁጥር 901 የተመለከተው ድንጋጌ ደግሞ አንድ ተናዛዥ አስቀድሞ አንድ ኑዛዜ ካደረገ ከተወሰነ ጊዜ በኃላ ሌላ ኑዛዜ አድርጎ መገኘቱ የሚያስከትለውን ሕጋዊ ውጤት የሚመለከት ነው።በተያዘው ጉዳይ ኑዛዜው የተደረገው ከድርሻ መልቀቅ ውሉ በኃላ እንጂ በፊት ባለመሆኑ እና ሟች ኑዛዜ አድርገዋል የተባለውም አንድ ጊዜ ብቻ በመሆኑ በፍትሐብሔር ሕግ በቁጥር 900 እና 901 የተመለከቱት ድንጋጌዎች ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸው አይደሉም።ሟች በ26/12/1997 ዓ.ም. ባደረጉት ኑዛዜም ቀደም ሲል አድርገውት የነበረው የድርሻ መልቀቅ ውል እንደተጠበቀ መሆኑ ከመገለጹ ውጪ ሟች የድርሻ መልቀቅ ውሉን በኑዛዜው የመተካት ሀሳብ የነበራቸው መሆኑን የሚጠቁም እንዳልሆነ በዚሁ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 88358 ውስጥ ተያይዘው ከሚገኙት የድርሻ መልቀቅ ውል እና የኑዛዜ ሰነዶች ይዘት ተገንዝበናል። በመሆኑም ሟች ቀደም ሲል አድርገውት የነበረውን የድርሻ መልቀቅ ውል በኑዛዜው እንደተኩት ተደርጎ በማስቀረቢያ ትዕዛዙ ላይ የሰፈረው ፍሬ ነገር የመዝገቡን ግልባጭ መሰረት ያደረገ ነው ለማለት የሚቻል ሆኖ አልተገኘም።

የኑዛዜ ይሰረዝልኝ ጉዳይን አስመልክቶ በግራ ቀኙ መካከል በመዝገብ ቁጥር 88358 በነበረው ክርክር በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በ30/11/2007 ዓ.ም. የተሰጠውን ውሳኔ በተመለከተ ግራ ቀኙ ሲከራከሩ የነበረው የኑዛዜ ሰነዱን ብቻ መሰረት በማድረግ ሲሆን ፍርድ ቤቱም በዚህ ረገድ የቀረበውን ክርክር ከሕጉ አንጻር መርምሮ በኑዛዜው ለአሁኗ ተጠሪ በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ የሚገኝ ቤት በተሰጠበት ሁኔታ ለአመልካቿ ብር አንድ ሺህ ብቻ መስጠቱ ከውርስ እንደተነቀሉ የሚያስቆጥር በመሆኑ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 938 እና 939 ድንጋጌዎች መሰረት ግራ ቀኙ የአከራካሪው ቤት እኩል ወራሽ ናቸው በሚል በስር ሁለቱ የበላይ ፍርድ ቤቶች የተሰጠውን ውሳኔ በማጽናት ውሳኔ ሰጥቷል።በመዝገብ ቁጥር 88358 በነበረው ክርክር የአሁኗ አመልካች መቃወሚያ ያቀረቡትም ሆነ በየእርከኑ ባሉ ፍርድ ቤቶች አከራካሪ ጭብጥ ሆኖ ቀርቦ የነበረው የኑዛዜው ዋጋ እና ሕጋዊ ውጤት እንጂ የድርሻ መልቀቅ ውሉ

ሕጋዊነት ጉዳይ ጭምር አይደለም፡፡በክርክሩ አመልካች የነበሩት የአሁኗ ተጠሪ "…በሕግ አግባብ የተደረገ ስጦታ አለ የሚሉ ከሆነ በዚህ ረገድ የሚያቀርቡትን ክርክር ይህ ውሳኔ አያግደውም.."በሚል ተፈጻሚነት ባለው የውሳኔው ክፍል በተራ ቁጥር ሁለት ስር በግልጽ የሰፈረውም በዚሁ ምክንያት ነው፡፡በመሆኑም በመዝገብ ቁጥር 88358 የተሰጠው ውሳኔ በስጦታ /በድርሻ መልቀቅ/ ውል ላይ በቀጣይ ሊነሳ የሚችለውን ክርክር ታሳቢ አድርጎ የተሰጠ እንጂ የድርሻ መልቀቅ ውሉ በኑዛዜ ስለተተካ ሕጋዊ ውጤት የለውም ከሚል ድምዳሜ ላይ የተደረሰበት አይደለም፡፡አመልካቿ በሕጉ አግባብ ያላፈሩት እስከሆነ ድረስ ደግሞ የድርሻ መልቀቅ ውሉ ዋጋ የሚያጣበት ሕጋዊ ምክንያት ባለመኖሩ የስር ፍርድ ቤቶች የቤቱ አጋማሽ በእናት መስመር በውርስ ለተጠሪዋ የተላለፈ ሆኖ ቀሪውን ግማሽ ደግሞ የግራ ቀኙ አባት በ19/11/1997 ዓ.ም. በአዋዋይ ፊት በተደረገ የድርሻ መልቀቅ ውል ለአሁኗ ተጠሪ ያስተላለፉ በመሆኑ ቤቱ የሟች አቶ በቀለ ካሣ የውርስ ሀብት አይደለም በሚል የደረሱበት ድምዳሜ እና ይህንኑ ድምዳሜ መሰረት በማድረግ የሰጡት ውሳኔ የሚነቀፍበትን ሕጋዊ ምክንያት አላገኘንም፡፡አከራካሪውን ቤት የግራ ቀኙ አባት የአሁኗን ተጠሪ እናት ከማግባታቸው በፊት ያፈሩት ነው ከማለት በቀር በእናት መስመር ከቤቱ የውርስ ድርሻ አለኝ በማለት አመልካቿ በስር ፍርድ ቤቶችም ሆነ በዚህ ሰበር ደረጃ ያቀረቡት ክርክር አለመኖሩን ተገንዝበናል፡፡

ሲጠቃለል አቤቱታ የቀረበበት የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻል ሆኖ ስላልተገኘ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል፡፡

<u>ው ሳ ኔ</u>

1. በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የውርስ አጣሪዋን ሪፖርት በማሻሻል በመዝገብ ቁጥር 40838 በ29/09/2006 ዓ.ም. የሰጠው እና በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 154581 በ06/04/2007 ዓ.ም. በትዕዛዝ የጸናው ውሳኔ በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 348 (1) መሰረት ፀንቷል፡፡
2. የውሳኔው ቅጂ ለስር ፍርድ ቤቶች ይላክ፡፡
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
4. ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የሶስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሐሳብ ልዩነት

አብላጫው ድምጽ የቤቱ አጋማሽ በእናት መስመር በውርስ ለተጠሪ የተላለፈ ሆኖ ቀሪውን ግማሽ የግራቀኙ አባት ሐምሌ 19 ቀን 1997 ዓ.ም በአዋዋይ ፊት በተደረገ የድርሻ መልቀቅ ውል ለአሁን ተጠሪ ያስተላለፉ በመሆኑ ቤቱ የሟች አቶ በቀለ ካሳ የውርስ ሀብት አይደለም ከሚል መደምደሚያ ላይ ደርሷል፡፡ ሆኖም ሟች ሐምሌ 19 ቀን 1997 ዓ.ም በተደረገ የድርሻ መልቀቅ ውል ስምምነት አከራካሪውን ቤት ከሟች ባለቤታቸው ወ/ሮ በላይነሽ ጎሽሜ ጋር በጋራ ያፈሩት መሆኑን በመጥቀስ ድርሻቸውን ለተጠሪ የለቀቁ መሆኑን የሚያሳይ ቢሆንም ሟች ይህንኑ ቤት በተመለከተ ነሐሴ 26 ቀን 1997 ዓ.ም ባደረጉት ግልጽ ኑዛዜ ድርሻቸውን ለተጠሪ የተናዘዙላት መሆኑን የኑዛዜው ሰነድ ያሳያል፡፡ በዚህ የኑዛዜ ሰነድ ላይ ክርክር ተደርጎበት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ. 88358 ሐምሌ 30 ቀን 2007 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ሟች ያደረጉት ኑዛዜ አመልካችን በተዘዋዋሪ መንገድ በዝምታ ከውርስ የነቀለ በመሆኑ አመልካች ከጠቅላላ ኑዛዜ ተጠቃሚ ጋር እኩል ወራሽ በመሆን የውርስ ንብረቱን ሊከፋፈሉት ይገባል በማለት በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት እና ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ መሆኑን ጠቅሶ ውሳኔውን በማጽናት ተጠሪ በሕግ አግባብ የተደረገ ስጦታ አለ የሚሉ ከሆነ በዚህ ረገድ የሚያቀርቡትን ክርክር ውሳኔው አያግደውም በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ ሟች ነሐሴ 26 ቀን 1997 ዓ.ም ባደረጉት ኑዛዜ ሐምሌ 19 ቀን 1997 ዓ.ም ያደረጉት የድርሻ መልቀቅ ውል ስምምነት የተጠበቀ ነው በማለት የገለጹ ቢሆንም የሟች ኑዛዜ አመልካችን ከውርስ የነቀለ ነው በማለት አመልካች ከጠቅላላ የኑዛዜ ተጠቃሚ ጋር እኩል ወራሽ እንድትሆን በዚሁ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ የተሰጠበት በመሆኑ ሟች በቤቱ ላይ አስቀድሞ ያደረጉት የድርሻ መልቀቅ ውል ስምምነት ውጤት ያበቃለት ነው፤ ይህ የሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች እና ተጠሪ እኩል ወራሽ ናቸው በማለት በሰጠው ውሳኔ መሰረት የሟች ድርሻ ሊከፋፈል ይገባል በማለት ስማችን በተ.ቁ. 3 እና 5 ላይ የተጠቀሰው ዳኞች አብላጫው ድምጽ ከደረሰበት ድምዳሜ በሃሳብ ተለይተናል፡፡

የማይነበብ የሁለት ዳኞች ፊርማ አለበት

መ/ይ

ባንክና ኢንሹራንስ